

a nyugalomba vonulása előtti években – értékes lexikográfiai tapasztalatait kamatoztatva – a Nyelvtudományi Intézetben néhány évig ő maga irányította. Nagy szolgálatot tett azzal is, hogy a Hadrovics–Gáldi-féle orosz–magyar nagyszótár anyagát – amelyen hosszú évtizedeken át nyelvtanulók és tanárok generációi nőttek fel – éveken át tartó aprólékos és fáradtságos munkával átdolgozta, korszerűsítette.

Mindezek mellett pályája utolsó másfél évtizedében továbbra is vezető szerep jutott a helynév-etimológiának. A FNESz. kétkötetes kiadásának megjelenését követően is változatlan elkötelezettséggel és lendülettel foglalkozott ugyanis Kiss Lajos a Kárpát-medence helyneveinek etimológiai vizsgálatával. Ezeket többnyire különböző szempontok szerint csoportokba rendezve adta közre elsősorban a Magyar Nyelv és a Magyar Nyelvőr hasábjain. Munkaszeretét jól mutatja az, hogy hátrahagyott kéziratai halála után hosszú tanulmányorozatban jelenhettek meg.

Nagy hasznára lenne a magyar tudományosságnak, ha ezekkel a FNESz. kétkötetes változatának megjelenése után született etimológiákkal kiegészítve és a szótár adatainak az időközben bekövetkezett változások révén szükségessé váló felfrissítésével megjelenhetne a Földrajzi nevek etimológiai szótárának immár utolsó, hatodik kiadása. Ez nemcsak a nyelvész szakma kötelező tisztelgése lehetne Kiss Lajos jelentős életműve előtt, hanem egész sor történeti tudománynak továbbra is fontos, megbízható támpontot adhatna a következő évek kutatásaihoz. Kiss Lajos tudományos pályájának értékét, jelentőségét mi sem mutatja jobban, mint ez a társtudományok széles körére gyakorolt, hosszú évtizedeken át tartó megtermékenyítő hatás.

HOFFMANN ISTVÁN
Debreceni Egyetem

Galgóczy Árpád

(1928–2022)

Életének 94. évében elhunyt Galgóczy Árpád József Attila-díjas műfordító, aki nem múlt érdemeket szerzett az orosz költészet és kivált Puskin műveinek magyar nyelvű megszólaltatásában és népszerűsítésében. Galgóczy még éretlen kamaszként belekeveredett egy szovjetellenes szervezkedésbe, aminek következtében éveket töltött különböző Gulag-táborokban. Viszontagságos sorsának ellenére, nyelvtelhetségének és kulturális fogékonyságának segítségével életre szólóan megszerette az orosz nyelvet és költészetet. Noha önmagát nem tekintette költőnek, az évek során megszerezte és kiválóan érvényesítette azokat a költői eszközöket, amelyekkel képes volt tartalmilag és esztétikailag híven megszólaltatni nyelvünkön az orosz költészetet. 1995-ben jelent meg Társalgás Géniusszal című kétnyelvű válogatása tizenegy 19. századi orosz költő verseivel és az általa készített fordításokkal. Ezt követte a szélesebb merítésű Furcsa szerelem című válogatása a 18., 19. és 20. század orosz lírájából. (A kötet bővített második kiadása 2005-ben jelent meg) 2002-ben az Eötvös József Könyvkiadó A Volga felett címmel adta ki Galgóczy válogatott fordításait, közöttük nálunk kevésbé ismert nevek mellett olyan fontos költők műveivel,

mint Ahmatova, Cvetajeva, Blok, Brjusov, Bunyin, Jeszenyin, Zabolockij. 2004-ben szintén az Eötvös József Kiadó gondozásában jelent meg a Szerettem önt... című nagy kétnyelvű válogatása Puskin költészetéből.

Fordítói tevékenységének csúcsa Puskin verses regényének, a Jevgenyij Anyeginnek fordítása. Ez a vállalkozás nemcsak a fordító kiváló nyelvi, irodalmi és kulturális felkészültségét feltételezte, hanem megalapozott önbizalmát is, hiszen e fordításának első megjelenése idején (1992) sem halványult el Bérczy Károly csaknem 130 évvel korábban készült klasszikus fordításának fénye, továbbá irodalmi köztudatunkban már jelen volt Áprily Lajos fordítása (1953), amelyben a fordító költői tehetségéhez jó nyelvismeret és következetes szövegűség párosult. (1945-ben Mészöly Gedeon is lefordította az Anyegin, de munkája néhány sikeres megoldás ellenére nem bizonyult időtállóknak.) Galgóczy – nem tagadva a fordító-elődök érdemeit – minden tekintetben méltó versenytársuknak bizonyult, valamint a regényt társadalomkritikai, lélektani és stiláris vonatkozásban egyaránt könnyebben befogadhatóvá tette a fiatalabb olvasóközönség számára. Az Anyeginben Puskin a 19. század orosz társadalmának ún. „felesleges” emberét mutatja be. Másik kiemelkedő művében, a Rézlovasban (korábbi fordításban Bronzlovas) a modern orosz állam megalapítójának, Nagy Péter cárnak alakját állítja középpontba. A poéma a költő mélyreható történelmi-filozófiai gondolkodását fejezi ki több stiláris regiszter – az ódai emelkedettségtől a köznapi beszédig – segítségével. Galgóczy fordítása alapján híven tolmácsolja e stiláris többszínűséget, és még a kifejező hangfestés elemeit is képes megszólaltatni nyelvünkön.

Műfordításos irodalmunk legjobb hagyományai bizonyítják jelenlétünket az európai irodalomban és kultúrkörben. Van magyar Homéroszunk, magyar Danténk magyar Shakespeare-ünk és – nem kis részben Galgóczy jóvoltából – magyar Puskinunk. Az ő fordításai új fiatal rétegeket vonnak be olvasóközönségünk körébe és egyszersmind nemes versenyre buzdítják a fordító-utódokat. Galgóczy Árpád oroszból készült fordításainak kötetei:

Társalgás Géniusszal. A XIX. századi orosz líra klasszikusai Galgóczy Árpád fordításában, Szilágyi Ákos utószavával. Ikon Kiadó, Budapest 1995.

Furcsa szerelem. XVIII., XIX., XX. századi orosz líra. Margócsy István előszavával. Tevan Kiadó, Békéscsaba, 1997. (2. kiadás: 2005.)

A Volga felett. Válogatás a XIX., XX. századi orosz költészetből. Szőke Katalin előszavával. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2002.

Magányos Démon. Válogatás Mihail Lermontov költészetéből. (Kétnyelvű kiadvány.) Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2003.

Szerettem Önt... Válogatás Alekszandr Puskin költészetéből. Hima Gabriella előszavával, Szántó Gábor András utószavával. Eötvös József Kiadó, Budapest, 2004.

PÉTER MIHÁLY

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem